

Backgammon på balkansk

... en film som skildrer en menneskelig reise over to tidsplan, med to forskjellige samfunn som bakteppe, et undertrykkende kommunistregime og et moderne Europa i endring (fra juryens uttalelse)

Årets utgave av Bergen internasjonale filmfestival (BIFF) ble, som så ofte før, en fest. Noe av årsaken til denne suksessen var vinnerfilmen, Verden er stor og frelsen lurer rundt hjørnet, som ble vist på avslutningsdagen og etterlot kinogjengerne med et bredt glis om munnen. Den bulgarske filmen er noe så sjelden som en feelgood-film med et tydelig politisk budskap.

Alex flyktet sammen med sine foreldre fra 1980-tallets kommunistiske Bulgaria, via en interneringsleir i Italia til Tyskland. Ved filmens begynnelse er han og foreldrene på vei tilbake til hjemlandet, men de havner ut for en bilulykke hvor begge foreldrene dør og Alex mister hukommelsen. Filmen handler om hvordan Alex får hjelp av sin bestefar, Bai Dan, til å finne tilbake til seg selv og sine bulgarske røtter. Nettopp bestefaren er med sin livsvisdom like mye av en hovedperson som Alex selv.

Bai Dan er landsbyens backgammon-mester og det tradisjonelle brettspillet får en nøkkelrolle i filmen. Bildet av Bai Dan som tilbringer dagene sammen med sine venner på den lokale kafeen mens de spiller så brikkene fyker samtidig som de drikker kaffe og diskuterer politikk, framstår som et romantisk urbilde på det balkanske landsbylivet. Regissør Komandarev bygger skamløst sin film rundt allmenneuropeiske forestillinger om det tilbakelelte Balkan, det spaghettispisende og kaotiske Italia og den kalde og effektive tyske storbyen. Dette kunne ha blitt veldig platt om ikke filmen var blitt fortalt med en slik varme og politisk brodd.

De frittallende backgammonspillende pensjonistene blir i filmen kontrastert med kommunistpartiets krav til lydighet og underkastelse. Bai Dans popularitet i landsbyen gjør ham uangriplelig, men den lokale KGB-medarbeideren vet råd og trykker til der det smerter som verst. Dermed er det Vasko, Bai Dans svigersønn og Alex' far som får valget mellom å angi sin egen svigerfar eller gå i fengsel. På denne måten blottgjør regissør Komandarev det østeuropeiske kommunistdiktaturets undertrykkelsesmetode.

Vaskos dilemma er også opphavet til filmens nøkkelscene, hvor han oppsøker Bai Dan på kafeen for å søke råd. I løpet av en lidenskapelig runde backgammon formidler Bai Dan sin livsfilosofi i det som for vanlige forbigående kunne høres ut som en leksjon i backgammon-spillet finesser. Dermed klarer Komandarev også å formidle det allegoriske kodespråket som ble en forsvarsmekanisme i kommunistperiodens Øst-Europa. «Æsop-språk» ble det ofte kalt bak jernteppet, med referanse til den greske fabelfortellerens allegoriske språk.

- Men jeg er jo presset helt opp i et hjørne, klager Vasko, og kunne like gjerne ha referert til KGBs utpressing som det aktuelle backgammon-partiet.

- Da må du finne på noe nytt. Ta en sjanse! svarer Bai Dan.

Og det er nettopp det Vasko gjør når han tar med seg sin kone Jana og Alex på en risikabel flukt til Vesten.

Men filmen er ikke kun en regimekritikk, i episoden fra den italienske interneringsleiren hvor den unge familien havner etter flukten fra Balkan, retter regissøren også en implisitt kritikk mot de flyktningene som bare blir sittende å vente på hva den italienske staten vil bestemme seg for å gjøre med dem. «Ta en sjanse!» lyder som et ekko fra den bulgarske landsbyen.

Men det er som sagt backgammonspillet som binder filmen sammen, og hva er vel mer symbolsk enn at nettopp et slag backgammon mellom den gamle mester Bai Dan og hans barnebarn Alex avslutter filmen. Og det viser seg, nær sagt selvfølgelig, at ingenting er umulig for den som har troen på seg selv og sine muligheter.

Tittel: Verden er stor og frelsen lurer rundt hjørnet (Svetat e goljam i spasenie debne otvsjakade)

Produksjonsår: 2008

Opprinnelsesland: Bulgaria/Ungarn/Tyskland/Slovenia

Regi: Stefan Komandarev

**Martin Paulsen, PhD-stipendiat,
Universitetet i Bergen
martin.paulsen@if.uib.no**